

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ МИНИСТРЛИГИ

ТАРЫХ

**ЖАЛПЫ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫНЫН
V-IX -КЛАССТАР
ҮЧҮН ПРЕДМЕТТИК СТАНДАРТ**

Бишкек -2018

МАЗМУНУ

1. ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР

- 1.1. Документтин статусу жана структурасы
- 1.2. Негизги түшүнүктөр жана терминдер

2. ПРЕДМЕТТИН КОНЦЕПЦИЯСЫ ЖАНА МАЗМУНУ

- 2.1. Окутуунун максаттары жана милдеттери
- 2.2. Тарых предметин түзүүнүн методологиясы
- 2.3. Предметтик компетенттүүлүктөр
- 2.4. Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн өз ара байланышы
- 2.5. Мазмундук сызык. Окуу материалын мазмундук сызык жана класстар боюнча бөлүштүрүү
- 2.6. Предметтер аралык байланыштар. Өзөктүк тематикалык сызыктар.

3. БИЛИМ БЕРҮҮНҮН НАТЫЙЖАСЫ ЖАНА БААЛОО

- 3.1. Окуучуларды окутуунун күтүлүүчү натыйжасы (тепкичтер жана класстар боюнча)
- 3.2. Окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун негизги стратегиясы

4. БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОЦЕССИН УЮШТУРУУГА КОЮЛУУЧУ ТАЛАПТАР

- 4.1. Ресурстук камсыз кылууга коюлуучу талаптар
- 4.2. Түрткү болуучу окутуу чөйрөсүн түзүү

1. Жалпы жоболор

Бүгүнкү күндөгү Кыргыз Республикасынын билим берүү системасынын өнүгүү этабында тарых боюнча мамлекеттик стандартын маданияттык компетентүүлүк мамиленин негизинде жаңылоо зарылчылыгы келип чыкты.

Бул стандарт Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндөгү» мыйзамынын, 2014-жылдын 21-июлундагы «Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик билим берүүчү стандартын бекитүү жөнүндө» № 403 токтомунун негизинде иштелип чыгып, мамлекеттик милдеттүү билим берүүнүн мазмунуна, мектептеги окуучулардын жана бүтүрүүчүлөрдүн тарыхый билиминин даярдыгынын деңгээлине талаптарды коет.

1.1. Стандарттын статусу жана структурасы:

«Тарых» боюнча предметтик стандарт Кыргызстандын окутуу кыргыз, орус, өзбек, тажик ж.б. тилдерде жүргүзүлгөн бардык мектептери үчүн бирдиктүү болуп, бардык окуучуларга сапаттуу мектептик билим алуусу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөрдү түзүп, сапаттуу билим алышын шарттайт.

1.2. Жалпы билим берүү уюмунун негизги нормативдик документтердин системасы.

- Бул стандарт төмөндөгүлөрдү негиз кылып алды:
- «Билим берүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы «Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик билим берүүчү стандартын бекитүү жөнүндө» № 403 токтому».

Тарых боюнча предметтик стандарт негизги (тогуз жылдык) жана орто (толук) жалпы орто билим берүүнүн базистик окуу планы, жалпы билим берүү уюмунун окуу планы, негизги жана кошумча жалпы билим берүүчү программалар, окуу китептери жана окуу-методикалык колдонмолор менен комплексте колдонулат.

1.3. Негизги түшүнүктөр жана терминдер

Бул стандарттагы түшүнүктөр жана терминдер, алардын аныктамасы жана кыскартылышы Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүнүн мамлекеттик стандартына ылайык колдонулду.

Мектептик тарых боюнча предметтик стандарты – окуучунун билим алышынын, аларга жетишүү ыкмаларын жана предметтин алкагында өзгөрүүлөрдүн натыйжаларын жөнгө салган документ.

Предметтин концепциясы – мектептеги тарых предметин системалык баяндоо, түшүнүү, түшүндүрмө берүү, жетектөөчү идеяларды ачып көрсөтүү, ирээттөө жана өнүктүрүү.

Компетенттүүлүк – адамдын ар түрдүү билимдердин, билгичтиктердин элементтерин жана иш-аракеттин ыкмаларын белгилүү бир кырдаалда (окуу, инсандык, кесиптик) өз алдынча колдонууга болгон интегративдик жөндөмдүүлүгү.

Компетенция – (лат. competere – ээ болуу, шайкеш келүү, туура келүү) – окуучунун белгилүү бир кырдаалда (окуу, инсандык, кесиптик) натыйжалуу, майнаптуу иштөөсү үчүн зарыл болгон билим даярдыгына карата алдын ала коюлуучу социалдык талаптар (нормалар, стандарттардын тизмеси).

Негизги компетенттүүлүк – окуучулардын өздөрү өздөштүргөн турмуштук иш ыкмаларын теориялык жана практикалык милдеттерди чечүүдө колдонуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Предметтик компетенттүүлүк - негизги компетенттүүлүккө карата мамиле боюнча жекече компетенттүүлүк, билим берүү натыйжаларынын топтому түрүндө айрым предметтердин материалдары менен аныкталат.

Мектептик тарых предметинин базалык мазмуну – мектепте окутулууга милдеттүү сабактын мазмунун түзүлүшүнүн жана курамынын тизмеси.

Мектептеги тарых боюнча окуу программасы – мектептик тарых предметинин мазмунун аныктоочу нормативдик документ.

Натыйжалар (билим берүүчү) – негизги жана предметтик компетенттүүлүккө ээ болуу деңгээлинде билдирилген билим берүү процессинин белгилүү этабында окуучулардын билим алуудагы жетишкендиктеринин топтому

Баа берүү – окуучунун когнитивдик (таанып-билүү), аффективдик (эмоционалдык-баалуулук) жана жүрүм-турумдук ишмердигине, мугалимдердин, класстын, мектептин ишине байкоо жүргүзүүнүн, ошондой эле алынган билимдин натыйжаларынын пландаштырылганга ылайык келүү даражасын аныктоо үчүн билимдин сапатын жакшыртуу максатында маалыматты сыпаттоонун, чогултуунун, каттоонун жана интерпретациялоонун тутумдуу процесси.

2. ТАРЫХ ПРЕДМЕТИНИН КОНЦЕПЦИЯСЫ ЖАНА МАЗМУНУ

2.1. Окутуунун максаттары жана милдеттери

Кыргызстан тарыхын окутуу демократиялык мамлекеттин өнүгүшүнүн, дүйнөнүн көп түрдүүлүгүн кабылдоого даяр, азыркы доордун толеранттуу инсанын калыптандыруунун ажырагыс бөлүгү болуп саналат.

Мектептик тарых предметинин негизги максаты – социалдык эстутумдун негизинде окуучулардын тарыхый ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү, азыркы көп улуттуу, көп маданияттуу коомдо өзүн идентификациялоого, өз алдынча чечим кабыл алууга, өнүгүүгө жөндөмдүү компетенттүү инсанды калыптандыруу.

Бул максатка жетүүдөгү негизги мектептин салымы – окуучуларда жарандык иденттүүлүктү калыптандырууда турат.

Мектепте тарыхты окутуунун негизги милдеттери:

Когнитивдик (таанып-билүү) чөйрөсүндө:

— Кыргызстандын аймактары жана чек аралары тууралуу элестөөлөрдү камтыган, тарыхый-географиялык образды калыптандыруу;

— окуучуларда тарыхый окуялардын көп түрдүүлүгү жана алардын азыркы дүйнөгө таасири тууралуу элестөөлөрүн камсыз кылуу;

— илимий маалыматтарды табуу, тарыхый материалдар менен иштөө жана өткөндү баалоодо өз аргументтерин тизмектөө ыктарын калыптандыруу;

— окуучуларда социалдык-сынчыл ой жүгүртүүнүн негиздерин, тарыхыйлуулук принцибин, жетекчиликке алып, өткөндөгү жана азыркы учурдагы окуялар жана көрүнүштөрдү анализдөө жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;

— окуучуларда тарыхый билимдерин азыркы көп маданияттуу жана көп этностуу коомдо башка адамдар менен алака-мамиле түзүүдө колдоно билүү ыктарын калыптандыруу.

Жүрүм-турумдук чөйрөдө:

— окуучуларды мекенчилдик, өз Ата Мекенин урматтоо, өз өлкөсү үчүн сыймыктануу сезимин, жарандык иденттүүлүктү жана этностор аралык толеранттуулукту калыптандыруу;

— курчап турган реалдуулукка карата өз позициясын аныктоо жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү;

— окуучуларда тең укуктуу мамилелердин жана өз ара урматтоонун негизинде диалог жүргүзүү, конфликттерди конструктивдүү маанайда чечүү ыктарын калыптандыруу;

— башка элдердин өткөн доорлордогу тарыхына, маданиятына толеранттуу мамиле жасоо, гуманизмдин идеяларын кабылдоо, адам укуктарын урматтоо мамилесин калыптандыруу.

Аффективдик (эмоционалдык-баалуулук) чөйрөдө:

— жаш муундарда жарандык, этнолууттук, социалдык, маданий чөйрөдө өзүн иденттештирүү үчүн багыттарын калыптандыруу;

— үй-бүлөнүн салттуу баалуулуктарына урматтоо мамилесин, табиятты сүйүү, өзүнүн жана башка адамдардын саламаттыгынын баалуулугун таануу, дүйнөнү кабылдоодогу оптимизмди калыптандыруу;

— улуттук жана жалпы адамзаттык тарыхый-маданий баалуулуктарды урматтаган, жаратылыштын эскирбес баалуулуктарын жана айлана-чөйрөнү коргоо зарылдыгын аңдап билген, адептик сапаттарга ээ болгон инсан катары идентификациялоого көмөктөшүү;

— көз караштык мамилелердин түрдүүлүгүн эсепке алуу менен, окуучулардын ой-пикирди жана ишенимди эркин тандоо укугун жүзөгө ашыруу, окуучуларды гуманисттик жана демократиялык баалуулуктарга багыттоо.

2.2. Тарых предметин түзүүнүн методологиясы

Тарых окуу предмети катары азыркы билим берүү мейкиндигинин ажырагыс бөлүгү болуп, тарыхый эстутумдун жана аң-сезимдин калыптанышына шарт түзөт. Тарых предметин окуп-үйрөнүү компетенттик мамилеге дал келүүгө тийиш.

Тарых предметин окуп-үйрөнүүдө хронологиялык, өлкө таануучулук жана проблемалык принциптерге таянып, цивилизациялык мамилени колдонуу оптималдуу жол болуп саналат. Цивилизациялык мамиле бир цивилизациянын ичинде, өз өлкөсүнүн, өзүнүн этникалык, диний, маданий жалпылыгын, негизги баалуулуктарын жана тарыхый тажрыйбасын өспүрүмдөрдүн кабылдоосуна басым жасайт.

Стандарттын жаңылыгы негизги мектепте окуу курстарын түзүүнүн азыркы талаптарын, тажрыйбасын жана билим берүүнү модернизациялоонун келечектеги милдеттерин эсепке алуу менен байланышкан. Ал окуучулардын маалыматтык жана коммуникативдик маданиятын, окуучулардын социалдык иденттүүлүгүн өнүктүрүүгө жетишүүдө турат.

Тарых предметинин мазмунундагы темалардын олуттуу бөлүгү, азыркы талаптарга ылайык өзгөртүлдү. Негизги мектепте тарыхый көрүнүштөрдүн маанилүү өзгөчөлүктөрүн чагылдырып, материалдардын кайталануучулугуна жол бербеген окуу курстарынын кыйла тең салмакташтырылган структурасын түзүү аркылуу жүзөгө ашырылат.

«Тарых» предметинин базалык принциптери төмөндөгүлөр:

— окуу предмети катары тарыхты окутуунун негизги максатына жана милдеттерине жетишүүгө багытталгандыгы;

— системалуулук (компоненттердин ар бири башкалар менен өз ара аракетке келген учурда гана толук кандуу иштей алат);

— мазмундун, материалды баяндоонун формасынын жана окуу ишмердигинин окуучулардын жаштык мүмкүнчүлүктөрүнө, муктаждыктарына жана кызыкчылыктарына туура келиши;

— курстардын ичиндеги (5-9-класстар жана 10-11-класстар) тынымсыздык жана улануучулук принциби, бул бирдиктүү мазмундук сызык, окутууну уюштуруунун жалпы принциптери жана окуучуларда компетенттүүлүктөрдү ырааттуу калыптандыруу;

— окуу маалыматтарынын илимий изилдөөлөрдүн негизги натыйжаларына дал келишин аныктаган, илимийлүүлүк принциби;

— азыркы мектептик билим берүүнүн демократиялуулук принциби;

— балдардын өзүн жана азыркы коомду таанып-билүү, жоопкерчиликтүү инсанды тарбиялоо жана өнүктүрүү принциби;

— көп маданияттуулук принциби, окуучуларга өткөн муундар тарабынан иштелип чыккан улуттук жана жалпы гуманисттик баалуулуктарды өздөштүрүүнү камсыз кылып, көп маданияттуу коомдо жашоо жөндөмдүүлүгүн калыптандырат;

— толеранттуулук принциби: маданияттык көп түрдүүлүктү түшүнүүнү жана урматтоону, өзүнө жоопкерчиликти ала билүүнү, биргелешкен чечим кабыл алууга катышууну, ар кандай жаңжалдарды сүйлөшүү жолу менен жөнгө салууну камтыйт;

— жынысына, расасына ж.б. карабастан жарандын укуктарынын жана милдеттеринин теңдигин камтыган – гендердик теңчилик принциби;

— жашоо менен байланыш принциби жашоого зарыл болгон (алакалашуу ыктары, өз укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо ж.б.) ишмердиктин ыкмаларын өздөштүрүү аркылуу жүзөгө ашат;

— экологиялаштыруу принциби табияттын маанисин аңдап-билүү жана азыркы учурдун глобалдык проблемаларын түшүнүү аркылуу табиятка аяр мамилеси калыптанат.

Төмөндөгү артыкчылыктар билим берүүчү жана тарбиялык багыттар мектепте тарыхты окутуунун методологиялык негиздерин түзөт:

— Кыргызстандын тарыхын жана маданиятын, дүйнөлүк тарых менен байланышта окуп-үйрөнүү;

— жарандык коомдун баалуулуктары – укуктун жогоркулугу, жарандык тилектештик, коопсуздук, эркиндик жана жоопкерчилик;

— ар бир баскычта өмүр бою үзгүлтүксүз билим алууга талаптарын калыптандыруу;

— мультиперспективалык мамиле тарыхты баяндоодо жаңжалдардын себептерине жана натыйжаларына эки тараптын көз карашы менен түшүндүрмө берүүгө мүмкүнчүлүк берет;

— антропологиялык мамиле, өткөн; инсандык, эмоциялык боектор менен кабылдоосун калыптандырат;

— тарыхый-маданият таануучулук мамиле, маданияттар аралык диалогго, маданий мурастарды кабылдоо жана аяр мамиле жасоо жөндөмдүүлүктөрүн калыптандырат.

Жогорудагы мамилелерге таянып, стандарттын жаңы моделинин чегинде мазмунда бир катар структуралык өзгөрүүлөр жүргүзүлдү:

1. Саясий жана экономикалык тарыхтын материалдарын кыскартуунун, өткөндөгү согуштук-саясий темаларды экинчи планга түшүрүүнүн эсебинен, тарыхый

антропологиянын, мифологиянын, диндин, маданияттын жана искусствонун тарыхынын, биринчи кезекте, руханий маданияттын, Кыргызстан элинин өз ара алака-мамилелеринин, күндөлүк тарыхтын материалдары кыйла кеңейтилди.

2. Түрк Кеңешинин мүчө-өлкөлөрүнүн: Азербайджандын, Казакстандын, Кыргызстандын жана Түркиянын мамлекет башчыларынын, 2012-жылдын 23-августта Кыргызстандын борбору Бишкекте өткөн жолугушуусунда «Орто Түрк тарыхы» курсун окутуу тууралуу биргелешкен чечим кабыл алынган. Түрк Кеңешинин бул чечими 2013-жылдын 16-августундагы Габаладагы (Азербайжан) жана 2014-жылдын 5-июнундагы Бодрумдагы (Түркия) саммиттеринде бекитилген. Аталган чечимдерди жүзөгө ашыруу максатында, «Тарых» предмети боюнча стандартка, Европа өлкөлөрүнүн тарыхынын материалдарын кыскартуунун эсебинен, Түрк элдеринин, Борбордук Азия элдеринин, Азия, Африка, СССР жана анын урандыларында пайда болгон өлкөлөрдүн тарыхы боюнча материалдар кеңейтилди.

3. Тарыхтагы инсандарга өзгөчө орун берилет, ал көрүнүктүү инсандардын өмүр баяндарын окуп-үйрөнүү аркылуу гана эмес, «карапайы адамдардын» да тагдыры аркылуу социалдык жана саясий процесстер баяндалып берилет.

4. Кыргызстан тарыхы курсуна, өзгөчө, азыркы мезгилине өлкөнүн калкынын көп улуттуу жана көп конфессиялуу экендигин эсепке алган материалдар киргизилет.

5. Өзгөчө көңүл критикалык ой жүгүртүү өнүгүшүнүн негизги ыкмаларынын бири тарыхтагы "талаш маселелерге" бурулат. Бул материалдарды изилдеп жатып, мугалим окуянын адеп-ахлактык жана руханий жактарын талкуулагандан баш тартпаш керек. Мугалим алардын бирине да ташуучу катары иш-аракет кылууга болбойт, окуучуларга өздөрүнүн маданий салттарга байланыштуу критикалык ой-жүгүртүү жана түшүнүүсүн үйрөтүү керек. Булактардын тексттери менен иштөө ретроспективалык маалыматтар менен сабаттуу иштөөнүн негиздерин түптөө, аны анализдөөнү жана анализденген маалыматтардын негизинде өз алдынча корутунду жасоого үйрөтүү.

6. Тарых курстарында көркөм адабияттын көбүрөөк колдонулуп, тарыхый географиянын маселелери кеңири чагылдырылат.

«Тарых» предметин окуп-үйрөнүү системасы жалпы билим берүүнүн экинчи жана үчүнчү баскычын камтыйт. Кыргызстан тарыхы менен алгачкы таанышуу башталгыч мектептеги «Мекен таануу» курсунда болуп, ал тарыхый материалдар менен байытылат. Биринчи деңгээлде (5–9-класстар) программалык материалды окуп-үйрөнүү окуучулардын жаштык мүмкүнчүлүктөрүн эсепке алуу менен хронологиялык улануучулукта жүргүзүлөт.

«Кыргызстан тарыхы» жана «Дүйнөлүк тарых» курстары, 5–9-класстарда тизмектүү, биринчи жарым жылдыкта «Дүйнөлүк тарых» жумасына 2 саат (жылына 32 саат), экинчи жарым жылдыкта «Кыргызстан тарыхы» жумасына 2 саат (жылына 36 саат). 9-класста «Кыргызстан тарыхы» курсу боюнча мектептик бүтүрүү экзамендери жана агайын орто окуу жайларына кирүү экзамендерин тапшырышат.

Негизги орто билим берүү баскычында предметти окуп-үйрөнүүнүн милдеттерине ылайык «Кыргызстан тарыхы» курсу өлкөнүн жана анын элдеринин өткөндөгү дооруна кызыгуусун арттырган, социомаданий мүнөздөгү материалдар менен кеңейтилди. «Тарыхый персонаждар» мазмундук сызыгына ылайык өткөндөгү окуялардын жүрүшү жана натыйжалары окуу китептерде жана сабактарда адамдардын ишмердиктери жана тагдырлары аркылуу өтөт.

«Тарых» предметинин мазмуну негизги жана кошумча жалпы билим берүүчү программалар аркылуу жүзөгө ашырылат. 5–9-класстар үчүн «Тарых» предметинин мазмуну эки: «Кыргызстан тарыхы» (көлөмү боюнча окуу убактысында артыкчылыктуу орун ээлейт) жана «Дүйнөлүк тарых» (Орто Түрк тарыхы курсу көлөмү боюнча окуу убактысында артыкчылыктуу орун ээлейт) курстары түрүндө баяндалат.

Негизги билим берүүчү программанын мазмуну предметтин базалык мазмунун аныктайт. Негизги билим берүүчү программада бөлүктөрдүн жана темалардын мазмуну салыштырмалуу кыскача берилет, ал кошумча (вариативдик), автордук программаларды

түзүүгө мүмкүнчүлүк берет. Мугалимдер автордук, эксперименталдык программаларды иштеп чыгууга жана колдонууга укуктуу.

✓ 2.3. Предметтик компетенттүүлүктөр:

«Кыргызстан тарыхы» (көлөмү боюнча окуу убактысында артыкчылыктуу орун ээлейт) жана «Дүйнөлүк тарых» (түрк элдеринин орток тарыхы көлөмү боюнча окуу убактысында артыкчылыктуу орун ээлейт) курстарындагы предметтик компетенттүүлүктөр төмөндөгүлөр:

	Компетенттүүлүктөр	Компетенттүүлүктөрдү
1	Хронологиялык жана картографиялык	негизги даталарды атап, хронологиясын тизмектей алат; мезгилдик терминологияны колдонуп, мезгилдик бирдиктерди (жылды, кылымды, биздин заманга чейинки жана биздин заманды) аныктап, алардын ортосундагы айрмачылыктарды таба алат; негизги окуяларды конкреттүү мезгилге шайкеш келтирет; даталарды белгилүү тарыхый окуялар менен шайкеш келтире алат; аталган окуяга, көрүнүшкө дал келбеген даталарды таба алат; тарыхый картада орун алган шарттуу белгилерди окуй алат жана туура колдонот; тарыхый окуяларды тарыхый карта менен шайкеш келтире алат; өз алдынча контурдук картада мамлекеттердин чек араларын жана алардын өзгөрүшүн көрсөтө алат; үйрөнүлүп жаткан окуялардын жайгашкан жерин жана материалдык маданияттын эстеликтерин белгилей алат; карта боюнча тарыхый окуяларга түшүндүрмө берет; тарыхый картанын жардамы менен тарыхый окуяларды анализдейт;
2	Тарыхый-цивилизациялык	адамдардын эмгек жана чарбалык ишмердүүлүктөрүн, материалдык өндүрүштүн, техниканын өнүгүшүн сүрөттөп бере алат; тарыхый окуяларды, көрүнүштөрдү сүрөттөп бере алат; фактыларды, окуяларды, көрүнүштөрдү шайкеш келтире алат; тарыхый окуяларды, кырдаалдарды көрүнүштөрдү салыштыра алат; окуялардын жана көрүнүштөрдүн тиешелүү экендигин аныктап бере алат; окуяны жыйынтыгы боюнча, бүгүнкү күндүн көз карашы менен баалай алат.
3	Этномаданий	өз элинин маданий байлыктарын анализдеп, анын тарыхый-маданий баалуулуктарына нсандык мамилесин билдирет; өз элинин маданий мурастарын урматтайт жана башка элдердин маданий мурастарына толеранттуу мамиле жасайт; маданият таануучулук мамиленин тажрыйбасына таянып, тарыхый инсандарга мүнөздөмө берет; гуманизмдин идеяларын кабылдап, адам укуктарына урматтоо менен мамиле жасайт.
4	Социалдык-жарандык	доорго өз изин, ордун калтырган тарыхый инсандардын аттары атап бере алат; жеке инсандык тажрыйбасынын негизинде тарыхый инсандарга мүнөздөмө берет; айрым инсандардын ролун «доордун руху» менен салыштыра алат; тарыхый инсандардын портреттерин берилген критерийлер боюнча классификациялайт жана топтоштурат;

	<p>тарыхый өнүгүүнүн контекстинде инсандардын тарыхый ордун аныктай алат;</p> <p>түрдүү тарыхый доорлордогу адамдардын жашоо-тиричилигинин шарттарын салыштыра алат.</p>
--	--

2.4. Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн өз ара байланышы

Тарых предмети боюнча предметтик компетенттүүлүктөр негизги компетенттүүлүктөр менен тыгыз байланышкан.

Мамлекеттик стандартта белгиленген негизги компетенттүүлүктөр төмөнкүлөр:

1. Маалыматтык компетенттүүлүк

— адамзаттын өнүгүүсүнүн тарыхый жолу жана тажрыйбасы тууралуу базалык билимдери бар;

— тарыхый мүнөздөгү материалдарды өз алдынча максаттуу тандап, тарыхый маалыматтардын булактарын салыштырып, өткөндү баалоодо өз аргументтерин келтире алат;

— алынган тарыхый-социалдык маалыматка сынчыл анализ жасай алат;

— түрдүү тарыхый окуяларды азыркы турмуш, тарыхый инсандарды азыркы инсандар менен салыштыра алат.

2. Социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк

— позициялардын түрдүүлүгүн таануунун жана баалуулуктарга (диний, этникалык, профессионалдык, инсандык ж.б.), башка адамдарга карата урматтоо мамилесинин негизинде, өз көз караштарын маданияттуу коргой алат;

— тарыхый фактыларга түшүндүрмө берүүнүн объективдүү жана субъективдүү-инсандык ыкмаларын айырмалай алат;

— жалпы адамзаттык баалуулуктарды негиз кылып алып, гуманизмдин идеяларын көтөрүп чыгат, адам укуктарын урматтайт, маданиятка жана дүйнө элдеринин өткөндөгү тарыхына толеранттуу мамиле жасайт;

— маданият таануучулук билимдерине, тажрыйбасына таянып, өз ара алака-мамиле түзөт.

3. Өзүн-өзү өркүндөтүү компетенттүүлүгү

— диалогдон зарыл маалыматтарды алып, аны жеке, социалдык жана профессионалдык проблемаларды оозеки жана жазуу түрүндө сунуш кылат;

— ишмердик процессинде, адамдардын, уюмдардын ортосундагы өз ара мамилелеринде, коомдо үстөмдүк кылган маданий-баалуулук системаларды колдонот;

— тарыхый окуяларга жана инсандарга аргументтүү мүнөздөмө берет.

2.5. Мазмундук сызык. Окуу материалын мазмундук сызык жана класстар боюнча бөлүштүрүү.

2.5.1. Мазмундук сызык.

«Тарых» предметинин негизги мазмундук сызыгы тарыхый билимдердин ар тараптуулугун жана көп перспективалуулугун чагылдырып турат. Мазмундук сызык: тарыхый мезгил, тарыхый мейкиндик, тарыхый кыймыл жана тарыхый персонаж деген негизги компоненттер менен аныкталат.

Мектептик тарых курсунун негизин төмөнкү мазмундук сызык түзөт:

I. Тарыхый мезгил

1. окуялардын чен-өлчөмдөрүн жана датасын билүү;

2. даталардын, кубулуштардын жана процесстердин өз ара байланыштуулугун аныктоо;

3. окуяларды, процесстерди доорлого (мезгилдерге) бөлүштүрүү.

II. Тарыхый мейкиндик

1. Кыргызстандын жана дүйнөнүн тарыхый картасы, анын динамикасы;

2. тарыхый топография жөнүндө билим;

	5	адын тарыхый ордун
		ын жашпоо-

2.4. Негизги жанр

Тарых
компетенттүүлүк
Мамлекеттик

1. Маалымат

— адам
билимдери ба
— тар
маалыматтард
алат;

— алынга
— түрдүү
менен салыштыра

2. Социалдык-ком

— позициялар
профессионалдык, ин
негизинде, өз көз караштар

— тарыхый фактылар
инсандык ыкмаларын айырмалай алат;

— жалпы адамзаттык баалуулуктарды негиз кылып алып, гуманизмдин идеяларын көтөрүп чыгат, адам укуктарын урматтайт, маданиятка жана дүйнө элдеринин өткөндөгү тарыхына толеранттуу мамиле жасайт;

— маданият таануучулардын маңкрийбасына таянып, өз ара алака-мамиле түзөт.

3. Өзүн-өзү өркүндөтүү

— диа
профессиона
мамилел

2.5. М

бөлү

2.5.1

тара
тарых
негиз

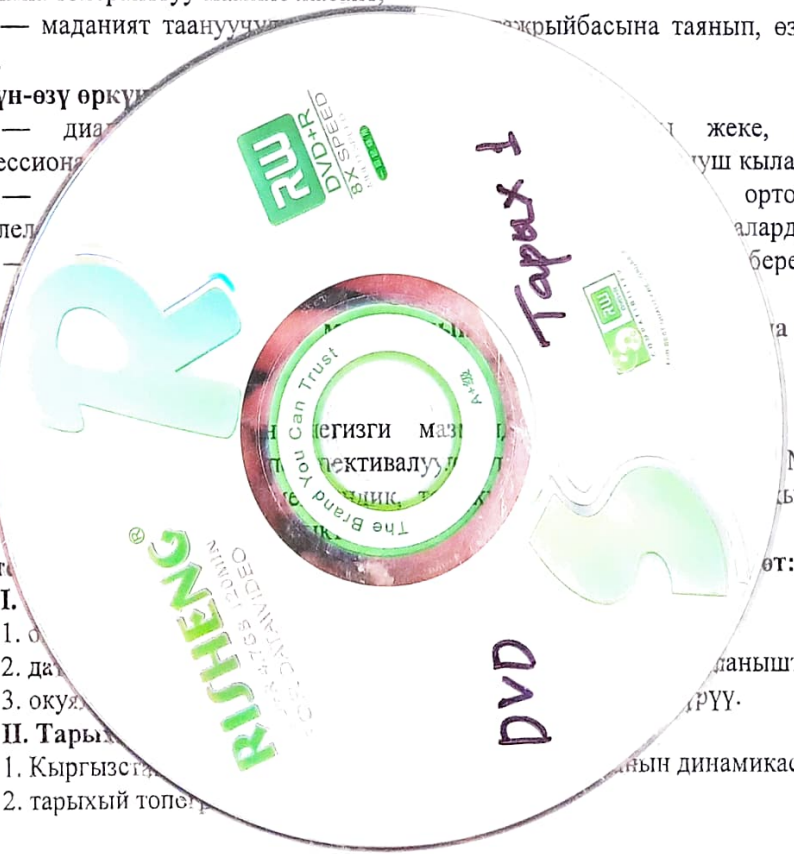
Мекте

I.

1. о
2. да
3. окуя

II. Тарых

1. Кыргызста
2. тарыхый топе

негизги

өр:

у базалык

тарыхый
ин келтире

ркы инсандар

диний, этникалык,
аттоо мамилесинин

ндүү жана субъективдүү-

жеке, социалдык жана
уш кылат;

ортосундагы өз ара
аларды колдонот;

берет.

а класстар боюнча

билимдердин ар
Мазмундук сызык:

ый персонаж деген

өт:

даныштуулугун аныктоо;
РҮҮ.

нын динамикасы;